

LAPSIASIAVALTUUTETTU

**Miten lapset Suomessa voivat?
Lasten oma näkökulma hyvinvointiinsa
ja oikeuksiinsa**

**Maria Kaisa Aula
Monien mahdollisuuksien hevonen
-seminaari 30.3.2011 Helsinki**

LAPSIASIAVALTUUTETTU

YK:n lapsen oikeuksien
sopimus 20 vuotta

Suojelu

Protection

Palvelut ja toimeentulo

”Riittävä osuus yhteisistä
voimavaroista”

Provision

Osallistuminen

Participation

**TIESITKÖ, ETTÄ
LAPSILLA
ON OMAT
OIKEUDET?**

**IHMISOIKEUDET
KUULUVAT JOKAISELLE
IÄSTÄ RIIPPUMATTA.**

**YK:N LAPSEN
OIKEUKSIEN
YLEISSOPIMUS ON
TENTY TURVAAMAAN
LAPSEN ERITYISIÄ
TARPEITA JA ETUA.**

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS
hyväksyttiin Yhdistyneiden
Kansakuntien yleiskokouksessa
vuonna 1989. Kaikki maailman
maat kahta lukuun ottamatta ovat
sopimuksen osapuolia. Suomi liittyi
sopimukseen 1991. Sopimus velvoittaa
Suomessa valtiota, kuntia, lasten
vanhempia ja muita aikuisia.

**KAIKKI
LAPSET OVAT
TASA-ARVOISIA**

Suomen perustuslaki 6 § (1995)

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Mitä lasten hyvinvointi on ?

- Lasten hyvinvointiin vaikuttavat sekä he itse, kaverit, vanhemmat, lähiyhteisön aikuiset, kunnat, valtio, kirkot, elinkeinoelämä (mainonta, media, työnantajat) sekä järjestöt
- Hyvinvoinnin kokemusta vai ulkopuolisten mittaamaa?
- Lasten ilon ja onnellisuuden aiheita vai pahoinvointia?
- Tulevaisuuden hyvinvointia vai "tässä ja nyt" -tilannetta?

Lapsen oikeudet Suomessa?

Ylpeyden aiheita

- vauvojen terveys
- kattavat neuvola- ja päivähoitopalvelut
- laadukas peruskoulu
- lapsia ei saa rankaista ruumiillisesti
- vähän nuorisorikollisuutta

Parantamisen varaa

- lasten yksinäisyyden kokemukset
- perhesiteiden löystyminen
- vanhempien alkoholinkäytön aiheuttamat ongelmat
- nuorten varhaiset alkoholikokeilut
- palveluiden laadullisesti suuret erot kuntien välillä
 - perheet eivät saa tukea ajoissa
- ammattikuntien ja hallinnonalojen yhteinen työ ja suunnittelu alkuvaiheessa
- lasten osallistuminen

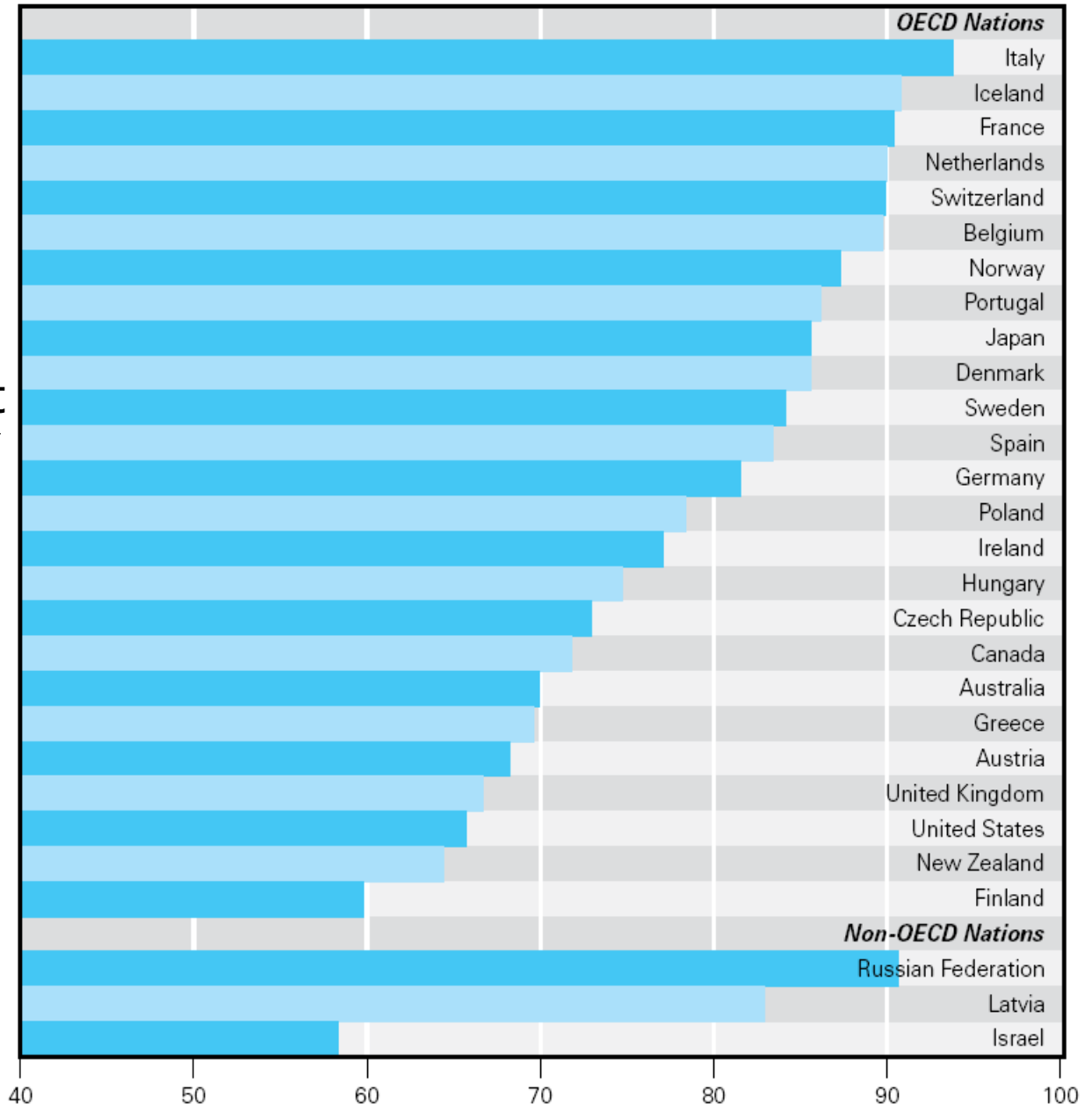
Hyvinvoinnin kansainväliset vertailut

- OECD (2009)
- Suomen vahvuudet
 - koulusaavutukset
 - materiaallinen elintaso
 - terveys ja turvallisuus
- Heikkoudet
 - riskikäyttäytyminen
 - kouluhyvinvointi
- UNICEF (2007)
 - Hollanti
 - Ruotsi
 - Suomi
- Suomi tasa-arvoinen maa (2011)
- heikkoudet: samat kuin OECD + perhesiteet,
- vahvuudet samat kuin OECD

HBSC/UNICEF:
15-vuotiaat jotka syövät
"useita kertoja viikossa"
aterian yhdessä
vanhempiansa kanssa
(%-osuus)

Italia 95 %
Hollanti 90 %
Norja 88 %
Ruotsi, Tanska 85 %
Suomi 60 %

Miten lapset kokevat oman hyvinvointinsa ja oikeutensa?

- Tuloksia selvityksestä "Asiaa Aikuisille!" (2008)
- Laadullinen tutkimusote
- Vastaajia 607
 - alakoulut 70 %
 - yläkoulut 30 %
- Teema-alueet
 - koti ja perhe
 - koulu
 - vapaa-aika
- Mikä on hyvin, mikä on huonosti, mihin haluaisit vaikuttaa?

Sosiaaliset suhteet kannattelevat lasta

- Suurimmalla osalla lapsia on hyvät edellytykset turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuun ja oppimiseen
 - kotiin ja perheeseen ollaan tyytyväisimpiä
 - koulunkäynnin mahdollisuuksia arvostetaan
- Pienellä osalla on elämää varjostavia huolia
- Sosiaalisten suhteiden suuri merkitys lasten hyvinvoinnille korostuu
 - iloissa ja hyvin olevissa asioissa: vanhemmat, sisarukset, kaverit, koulun ilmapiiri, lemmikit
 - huolissa: riidat, kiusaaminen, epätasapuolinen kohtelu, yksinäisyys vapaa-aikana, kavereiden puute
- Hyvä ruoka on lapsille tärkeää kotona ja koulussa
- Etenkin koulun arkeen lapset haluaisivat vaikuttaa enemmän
- Lapsille tärkeät asiat eivät aina maksa paljon vaan vaativat aikuisen "hoksaamista"

Kodin ja perheen asiat

- Hyvin olevia asioita perheessä (n=658)

- kaikki 37 %
- Perhesuhteiden laatu (sopu, keskusteluyhteys) 22 %
- ruoka 18 %
- huolenpito ja välittäminen 6 %
- Koti (talo) 6 %
- tuki harrastuksissa 5 %
- turvallisuus 4 %

- Parantamista kaipaavia asioita perheessä (n=372)

- Ei mikään/En tiedä 67 %
- Riidat 23 %
- Enemmän yhteistä aikaa 10 %

Hyvin olevia asioita perheessä

*"Minulla on turva, on ruokaa, rakastava perhe ja katto pään päällä."
(alakoululainen)*

"Vanhemmat eivät ole eronneet, ruoka tulee pöytään ja on hyvä iso omakotitalo" (alakoululainen)

"Kaikki tulevat hyvin toimeen keskenään ja kaikkien mielipiteet otetaan huomioon. kaikilla on mukavaa yhdessä. Vaikka perhe on iso, huomioidaan tasapuolisesti" (yläkoululainen)

"Vanhemmat eivät juo eivätkä kiroile. Heillä on työ ja he saavat hyvää palkkaa. " (alakoululainen)

"Saan ruokaa, minusta pidetään huolta ja saan käydä harrastuksissa ja olen turvassa ." (alakoululainen)

Parantamista kaipaavia asioita perheessä

”Se, että riitelen isoveljen kanssa paljon ja äiti ja isä on eronnut” (alakoululainen)

”Minä en pidä isäpuolestani, koska hän huutaa minulle välillä ihan turhaan” (alakoululainen)

”Meidän perheessä on kaikki hyvin mutta minä ja sisko joudutaan yleensä olla kaikki päivät melkein kaksin kun aikuiset ovat töissä myöhään tai jollain tärkeillä asioilla.” (alakoululainen)

”Vanhempien mielestä koulu on ainoa tärkeä asia elämässä eikä ne paljon välitä kaverisuhteista tai harrastuksista tai huomaakaan sellaisia juttuja” (yläkoululainen)

Vaikutusmahdollisuudet kotona koetaan varsin hyviksi

- Mihin haluaisi vaikuttaa perheessä? (N=439)
 - vaikuttaa riittävästi/ei tiedä 54 %
 - säännöt ja kotityöt 18 %
 - perheen yhdessäolo 8 %
 - ruokaan liittyvät asiat 8%
 - riitelyn vähentäminen 5 %
 - yhteiset menot ja matkat 4%
 - perheen rahankäyttö 4 %

Asioita joihin haluaisi vaikuttaa kotona

"Ei mihinkään, kun isä ja äiti kysyvät meiltä mielipiteitä. Mutta isä ja äiti tekevät loppupäätöksen" (alakoululainen)

"Että olisi läheisemmät suhteet perheenjäseniin, tekisimme asioita yhdessä ja muuta mukavaa" (yläkoululainen)

"Siihen että äiti ja isä eivät riitelisi, mutta olen huomannut että sitä minun on ihan turha yrittää (alakoululainen)

*"Haluaisin osallistua ruuanlaittoon, koska se on niin mukavan näköistä"
(alakoululainen)*

"Että pääsisin paljon enemmän mummolaan ja olla äidin kanssa...(alakoululainen)

Näkemykset vapaa-ajasta

- Hyvin olevat asiat

(N= 554)

- Harrastukset 47 %
- Kaverit 37 %
- Virikkeellinen ja turvallinen elinympäristö 14 %

- Parantamista kaipaavat asiat
(N=413)

- Ei mikään/ei tiedä 48 %
- Monipuolisemmat harrastusmahdollisuudet 20 %
- Ulkoilu ja liikuntapaikat 15 %
- Nuorisotyön palvelut ja toiminta 10 %
- Vapaa-ajan määrä 7 %

Hyviä asioita vapaa-ajalla

*” Ympäristö on turvallinen ja puhdas. Urheilupaikkoja on riittävästi. Pururatoja on tarpeeksi. Mihinkään harrastukseen ei ole pitkä matka ja harrastuksia on riittävästi. Lähelläni asuu riittävästi kavereita.”
(alakoululainen)*

”” Siihen, että vapaa-aikaa yleensäkin jää koulun ja harrastusten jälkeen” (alakoululainen)

” Että minulla on harrastus, joka ei vie koko ajan harjoitukseen ” (alakoululainen)

”Voi olla rauhassa, ei oo kiire. Sulkapallo on kivaa kaverin kanssa” (alakoululainen)

Parannettavaa vapaa-ajalla

"-- voisi olla enemmän harrastusmahdollisuuksia, sillä syrjäkylillä asuvat eivät voi oikeastaan harrastaa mitään joukkueliikuntaa tai mitään muutakaan. --"

"On pitkät matkat harrastuksiin, jos haluaa harrastaa jotain erityistä"

"Haluaisin että olisi joku kerho missä tehtäis kaikenlaista kivaa"

"Nuorisotilat. Niille pitäisi antaa rahaa. Valkeat seinät, vanha ja kulunut biljardipöytä ja kierot kepit. Sitä me tehdään sen 4-5 tuntia kun nuokkari on auki"

"Uimahalli se kaupungissa pitää olla"

"On vähän liikaa harrastuksia että ei ole välttämättä rentoutumisaikaa"

Mihin haluaisi vaikuttaa vapaa-ajalla?

"Että judossa olisi enemmän leikkejä."

"Ei olisi niin paljon harkkoja. Olisi vaikka vaan kaksi kertaa viikossa. Että näkisi kavereita"

"Haluaisin itse päättää harrastuksista ja niitten lopettamisesta"

"Haluaisin olla mukana päättämässä, mitä harrastuspaikkoja rakennetaan tänne"

"No, tulee nyt lähinnä asuinympäristöstä mieleen, että ihmiset vois laittaa roskat roskeen..."

"Että taloja ei rakennettaisi ihan viere viereen. Eikä kaadettaisi niin paljon puita että jäisi oikeaa metsää jäljelle ja eläimille asuinalueita"

Koulussa hyvin olevat asiat (N= 849)

- Sosiaaliset suhteet (45 %)
 - mukavat/pätevät opettajat ja henkilökunta
 - kaverit
 - luokkahenki ja koulun ilmapiiri
- Muita
 - Opetus ja oppiminen (21 %)
 - Kouluruokailu (14 %)
 - Koulun tilojen viihtyisyys (13 %)
 - Välitunnit (6 %)

”

Koulussa parantamista kaipaavat (N=504)

- ruokailu (30 %)
- pihan viihtyisyys ja välituntikäytännöt (30%)
- koulun ilmapiiri ja yhteisöllisyys (23 %)
- koulun tilat (17 %)

Koulussa hyvin olevat asiat

*”Opettajat, ainakin suurin osa ovat kivoja ja tekee kaiken oppilaan hyväksi ja koulutalo on mahtava sekä uudet laitteistot”
(yläkoululainen)*

*”Opettajiin, jotka jaksaa aina tukea (vaikka ne joskus tuntuukin ärsyttäviltä) ja kavereihin joille voi kertoa kaiken.”
(yläkoululainen)*

*”Välitunti on sopivan mittainen (30 min). Kouluruoka on ihan hyvää.”
(alakoululainen)*

”Yhteishenkeen. Vaikuttamiseen, koulumme oppilaskunta vaikuttaa moniin koulun sisäisiin asioihin positiivisesti” (yläkoululainen)

”Hyvä piha ja nyt koulun pihaan suunnitellaan liikuntapaikkaa, jonka tekoon lapset ovat saaneet osallistua” (alakoululainen)

” Ei kiusata. Voi puhua aikuiselle jos on paha mieli.”

Koulu: parannettavaa

”Parempaa ruokaa voisi tulla. Perunoita voisi kypsentää paremmin” (alakoululainen)

”Välitunnit saisi olla pidempiä että ehtisi kunnolla leikkiä ja liikkua.” (alakoululainen)

”Oppilaille valitetaan että he eivät käy välitunnilla ulkona mutta siellä ei ole mitään tekemistä niin miksi sinne kukaan haluaisi mennä? (yläkoululainen)

”Maalatkaa koulu pirteämmäksi eikä sellaiseksi kuin sairaala!!!” (yläkoululainen)

Miten parantaa asioita koulussa...

- "Voisi puuhata muiden luokkien kanssa että kaikki oppisi tuntemaan toisensa paremmin" (alakoululainen)*
- " Olisi kiva jos olisi jotain miten voisi saada uusia ystäviä ja opettajat voisivat olla tasapuolisempia ...(yläkoululainen)*
- "Opettajat puuttuvat suhteellisen vähän kiusaukseen jota muutama oppilas harjoittaa päivittäisesti. Usein kun näen tönimistä tai muuta vastaavaa, opettajat katsovat tämän vain pienenä hännäämisenä" (yläkoululainen)*
- "Kun jotain haukutaan niin sen käsittelyä ei oikeen hoideta kunnolla loppuun asti koulussamme." (alakoululainen)*

Mihin haluaisin vaikuttaa koulussa?

"Haluaisin vaikuttaa siihen, mitä tehtäisiin käsityötunnilla, koska opettaja aina päättää mitä tehdään"

"Lapset voisivat joskus valmistella liikuntatunnin mieleisekseen"

"Ainakin siihen mitä hankitaan. Esim. sohvat jotka hankittiin olivat vähän aikaa käytävässä ja nyt niistä suurin osa on openhuonees"

"Lapsetkin voisivat päättää asioista ja järjestää mukavia tapahtumia (meidän koulussa lasten päättäminen on jo aika hyvässä mallissa!)"

Lasten näkökulmat kouluun painottavat

- 1) viihtyisää, kaunista, siistiä ja terveyttä tukevaa fyysistä ympäristöä (tilojen ja pihan pienet tärkeät asiat)
- 2) koulupäivän hengähdyshetkiä (ruokailu, välitunnit ja niiden toiminnallisuus)
- 3) kiusaamisen vähentämistä ja koulun hyvää ilmapiiriä (tasapuoliset opettajat, ryhmäytyminen, tutustuminen toisiin oppilaisiin, mukavia tapahtumia)
- 4) lasten ja nuorten omien mielipiteiden selvittämistä ja vaikutusmahdollisuuksia koulun arjessa

Parasta lapsuudessa (Asiaa aikuisille kysely 2008)

- Vapaus, huolettomuus, ei vastuuta
- Ei rahahuolia, verojen ja laskujen maksamista
- Ei tarvitse käydä töissä
- Saa leikkiä ja pelata
- Saa olla lapsi/nuori
- On aikaa kavereille
- Elämä on vielä edessäpäin

Hyvän lapsuuden puolesta!

● Enemmän

- Leikkiä
- Ei-kilpailullisia harrastuksia
- Aikuisten läsnäoloa
- Kavereita ja ystäviä
- Sopua

- Hyvää ruokaa
- Mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi
- Varhaista tukea vanhempien ongelmiin

● Vähemmän

- Suorittamista

- Yksinäisyyttä
- Riitelyä
- Kiusaamista
- Kiirettä

- Aikuisten välinpitämättömyyttä
- Ehkäisevien palveluiden karsintaa

Lapsen oikeuksien toteutumisen haasteet Suomessa

- Lasten yksinäisyys: nähdyksi ja kuulluksi tuleminen
 - aikuisten tuki
 - kaverit
- Koulun ja harrastusten suorituspainotteisuuden lisääntyminen: kiire
- Lasten ja perheiden eriarvoistuminen
- Palveluiden monialainen johtaminen: lapsen ja perheen kokonaisuus

Lapset yksilöinä, asiantuntijoina ja kansalaisina

- "Asiakkaana": oppilaana, potilaana, harrastajana...
 - Yksittäisen lapsen kohtaaminen niin, että hän tulee kuulluksi : aika ja vuorovaikutustaidot
- Asiantuntijana
 - Lasten ja nuorten kokemusten kerääminen ja hyödyntäminen palvelun tai koulun kehittämisessä
 - keskustelut, käyttäjäkyselyt, ympäristön arviointi, kuvallinen ilmaisu, sadutus, vertaisryhmät
- Kansalaisena
 - Nuorisovaltuustot, lasten parlamentit ja oppilaskunnat lasten ja nuorten mielipiteen kokoajina sekä vuorovaikutuksen foorumeina lasten ja päättäjien kesken

Mitä osallistumisella tarkoitetaan?

- hyvää lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta ja aikuisen välittämistä
 - pienen lapsen ensimmäinen kokemus siitä mihin hän voi vaikuttaa tulee suhteesta hänen hoivaajaansa
- Osallistumisen ulottuvuudet
 - itsensä ilmaiseminen ja sen tuki
 - kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen
 - vaikuttaminen ja siihen liittyvän tiedon saaminen sekä prosessin ymmärtäminen (palaute)
 - päättäminen
- Perustuu lapsen kunnioitukseen ja arvostukseen
- Ei ole erillisiä hankkeita vaan jatkuvaa toimintaa

Lasten osallistumisen esteitä

- aikuisten kiire ja vuorovaikutustaitojen puutteet
 - perehtyminen lapselle ominaiseen ilmaisuun ja tapaan toimia
- ennakkokäsitykset lapsista ja heidän tietonsa laadusta – "aikuinen tietää aina paremmin, mitä lapsi tarvitsee"
 - tulee kysyä lapsilta myös suoraan
 - arvontamista lasten omalle tärkeysjärjestykselle
- epäily, että lapsen oikeuksien korostaminen murentaa aikuisten auktoriteettia tai siirtää valtaa "väärin käsiin"
 - kasvattajalla ja päättäjällä on vastuunsa
 - tavoitteena ei ole "vallansiirto" vaan parempi tieto päätösten perustaksi
 - annetaan palautetta lapsille

Miksi lasten pitäisi osallistua kun heille suunnitellaan harrastuksia ja palveluita?

- antaa uutta ja aikuisille yllättävääkin tietoa, jonka ansiosta he voivat parantaa palveluita
- on lapsen oikeus
- kiinnittää yhteisöön → tunne: Olen tärkeä!
- kasvattaa kansalaiseksi
- voimaannuttaa lapsia
- aktivoi myös vanhempia